

KŪNAS – SIELOS DRABUŽIS

Dainius RAZAUSKAS

Straipsnyje nagrinėjama nuo seno plačiai pasaulyje žinoma kūno kaip sielos drabužio metafora. Remiamasi kuo įvairiausių tradicijų duomenimis, įtraukiant atitinkamus baltiškuosius, kurie, atsidūrę deramame kontekste, iškart suspindi savo giliausia prasme. Galų gale išryškėja bendresnis kūno kaip sielos apvalkalo vaizdinys, kurio vienas konkretesnių įvaizdžių kaip tik yra drabužis. Pakeliui neišvengiamai iškyla ir atitinkama nuogumo simbolika.

Nelietuviškų asmenvardžių originali rašyba pateikta straipsnio gale.

Reikšminiai žodžiai: kūnas, drabužis, mitinis pasaulėvaizdis.

■ Žmogaus kūnas visuotinai prilyginamas drabužiui. Antai Šiaurės Amerikos indėnai delavariai, arba lenapai, kaip jie patys save vadina, sako: „Žmogus turi dvasią, o kūnas yra tarsi tos dvasios apdaras.“¹ Kitame pasaulio krašte ir kitu laiku, senovės indų „Rigvedoje“ (I.116.10) užsimenamas mitas apie Ašvinų (kitaip Nasatjų) atjaunintą Čjavaną, jo seną kūną pakeičiant nauju, ir sakoma: *jujurúšo nāsatyotá vavrím prámuñcatarñ drāpím iva cyávānāt* „Nasatjai, seną kūno apvalkalą nusmaukėte lyg drapanas nuo Čjavanos“ (vedų *vavri* pažodžiui yra ‘apvalkalas’, atitinkamuose kontekstuose ir savaime vartojamas kūno reikšme, kaip sielos apvalkalas², o *drāpí* ‘drabužis, drapanos’ tiesiog etimologiškai siejamas su lie. *drāpanos*³). Paskui dar (V.74.5): *prá cyávānā jujurúšo vavrím átkarñ ná muñcathāḥ / yúvā yádī kṛthāḥ púnar...* „Nuo Čjavanos seną kūno apvalkalą nusmaukiate tarsi apdarą, / Kai jauną darote (jį) vėl“. Ir paskui dar visai kitame kontekste, trumpai drūtai (VIII.3.24): *ātmá pitús tanúr vása* „Dvasia – penas, kūnas – drabužis“.

Itin išraiškingai ši metafora vėl iškyla „Bhagavatgytoje“ II.22:

*vāsāmsi jīrñāni yathā vihāya navāni gr̥hñāti naro ’parāṇi
tathā śarīrāṇi vihāya jīrñāny anyāni samyāti navāni dehī.*⁴

Drabužius sudėvėtus kaip nusimeta (ir) naujus griebia žmogus kitus,

Taip kūnus nusimeta sudėvėtus (ir) kitus užtinka, naujus, įsikūnijantysis.

1 Eliade 1977: 160, Nr. 76.

2 Monier-Williams 1899: 929; Grassmann 1872: 1226. „Rigveda“ visur cituojama pagal Rigveda 2004 ir AufHR I–II ir verčiama atsižvelgiant į nuodugniausią Vakaruose rusiškąjį Tatjanos Jelizarenkovos vertimą Ригведа 1989, 1995, 1999. Atskirai sanskrito daiktavardžių rašomas, kaip priimta Vakaruose, tik kamienas be defiso (trumpojo brūkšnelio) gale.

3 MrhKEWA II: 77 ir kt.

4 SrgBhG: 107; BİBhG: 22, 23; RdhBhG: 108.

Kadangi *dehin* (vardininkas *dehī*) pažodžiui yra ‘tasai, kuris kūnijasi (įsikūnija, išsikūnija, persikūnija)’, taigi ‘kūnautojas, kūnėtojas’ ar panašiai (priesagos *-in-* vedinys iš *deha* ‘kūnas’), o įsikūnija ir išsikūnija juk tas, kas yra nemirtingas, kas iš tikrųjų esti, tai vertimuose jis dažnai ir įvardijamas pačiu Esmiškumu ar Esančiuoju, kaip štai Vydūno: „Kaip žmogus nudėvėtus drabužius atideda ir naujus apsivelka, taip Esmiškumas išgyventus kūnus palieka ir apsireiškia, iš naujo įsikūnydamas.“⁵ Ar Alfonso Bukonto: „Kaip numetę palaikį drabužį / žmonės naują apsivelka rūbą, / sunešiojęs taip seną kūną, / Esantysis žengia į kitą.“⁶ Mums irgi svarbiausia, kad įvairių vertimų apvalkaluose išliktų esmė – kūno prilyginimas drabužiui.

Vaizdinys itin stiprus, tebevertojamas ligi šiol, žinomas ir budizme. Antai neovedantos pradininkas Svamis Vivekananda prieš mirtį prasitarė: „Gali taip nutikti, kad man pasirodys laikas palikti kūną – nusimesti jį kaip sudėvėtą drabužį.“⁷ Netgi dabartinis Dalai Lama XIV yra pasakęs: „Apie mirtį stengiuosi galvoti kaip apie susidėvėjusio drabužio pakeitimą.“⁸ Arba kitaip: „Tad sąmonei tekant nenutrūkstamu srautu, mirtis yra tarsi persirengimas kitais drabužiais, kai senojo kūno jau nebeįstengiamo ilgiau puoselėti.“⁹ Ir senosios Tibeto bono (*bön*) tradicijos atstovas Jongdzinas Lopėnas Tensinas Namdakas sako: „Mes nuolat keičiame savo kūną, kaip kad nuolat keičiame savo drabužius.“¹⁰

Vaizdinys itin archajiškas, žinomas toli gražu ne tik Rytuose. Panašiai Senovės Graikijoje

5 Vydūnas 1992: 424.

6 SRP: 386.

7 Vivekananda 1990: 36.

8 Sogjalas 2011: 9.

9 Dalai Lama 2012: 82–83.

10 Ermakov 2008: 528.

Platonas pasitelkia audėjo ir jo nusiaustų apsiaustų įvaizdį. Pasak jo („Faidonas“ 87.c–e), „šis audėjas, sudėvėjęs ir vėl nusiaudęs daug tokių apsiaustų, daug jų sunėšiojo <...>. Manau, kad tas pats įvaizdis tiktų sielos santykiui su kūnu, ir jeigu kas nors šitaip apie juos kalbėtų, tinkamai, mano galva, šį santykį apibūdintų. Siela esanti ilgaamžė, – pasakytų jis, – o kūnas silpnėsnis ir trumpaamžiškesnis; kita vertus, kiekviena siela sunėšioja daug kūnų, juo labiau jei gyvena daug metų: mat, jei kūnas ir yra bei žūsta žmogui dar gyvam esant, siela visuomet naujai nusiaudžia tai, kas susidėvi“¹¹. Džesperio Svenbrou ir Džono Šeido išvada: „Siela tad yra apvilktą kūnu kaip drabužiu (kurį ji pati nusiaudžia).“¹²

Panašiai „Valstybėje“ (620.c) pasakojama apie juokdarį Tersitą, aname pasaulyje, prieš iš naujo gimstant, „apsirengusį beždžione“ (*πιθηκον ενδυομενην*)¹³. Pasak Dž. Svenbrou ir Dž. Šeido, graikų veiksmožodžio *ενδυειν* „vestimentarinės reikšmės nedera išleisti iš akių: graikų kalboje iš tikrųjų žmogus gali *ενδυεσθαι* tiek drabužį (pavyzdžiui, *στολη* ‘drabužis, apdaras’), tiek kūną. Toks kalbėjimo būdas regimai mena sielą dėvint kūną kaip drabužį, kurį ji apsivelka grįždama iš ano pasaulio. Taip antai sako Empedoklis, kurio siela patyrė kelias reinkarnacijas, pasakodamas apie Gamtą (ar kažką panašaus), ‘kuri aprenigia (*περιστελλουσα*) (sielą) nauju kūno apsiaustu (*σαρκων... χιτωνι*)’. Empedoklio pavartotas veiksmožodis *περιστελλειν* yra lygiai taip pat susijęs su apranga kaip *ενδυεσθαι* (*στολη* ‘drabužis, apdaras’ išties yra jo vedinys). Cituotame fragmente sielos apsirengia chitonais, o tai irgi gali būti reikšminga. Sykį iškilęs, šis kūno, kaip audinio, įvaizdis pasidaro nebeprisklausomas nuo reinkarnacijos, ir kūnas imamas suvokti kaip audinys netgi tų, kurie nusiteikę antipitagoriškai, kaip Hērakleitas.“¹⁴

11 Platonas 1999: 70.

12 Scheid, Svenbro 2001: (161–)162.

13 Scheid, Svenbro 2001: 160–161. Perdėm „literatūriniam“ lietuviškame Jono Dumčiaus vertime įvaizdis pradingęs. Pirminiame vertėjo variante: „Tarp paskutiniųjų jis matęs juokdario Tersito sielą – ji pasirinkusi beždžionės įvaizdį“ (Platonas 2000: 410). Suredaguotame: „Tarp paskutiniųjų jis matęs juokdario Tersito sielą – ji pasivertusi beždžione“ (Platonas 1981: 369).

14 Scheid, Svenbro 2001: 161. Pitagoras čia paminėtas todėl, kad būtent jis laikomas Senovės Graikijoje pirmuoju, mokiusiu apie reinkarnaciją.

Platono „Gorgijas“ (523.b–e) pasakoja apie mirusiųjų teismą (anksčiau jie esą būdavę teisiami dar gyvi, prieš pat mirtį):

Krono laikais ir dar neseniai, valdant Dzeusui, žmones dar gyvus teisė patys tebegyvenantys teisėjai, o teismas vyko žmogaus mirties dieną, tad bylos buvo sprendžiamos prastai. Platonas ir iš Palaimintųjų salų atvykstantys prižiūrėtojai sakydavo Dzeusui, kad pas abu atkeliaują nevertų žmonių. Tad Dzeusas ir tarė: Gana. Aš padarysiu šiam dalykui galą. Dabar bylos sprendžiamos prastai. Mat teisiamieji, – sakė, – teisiami a p s i r e n g ė. Juk teisia gyvuosius. Tad daugelis, – sakė, – turėdami niekingą sielą, v i l k i gražų kūną, kilmę ir turtus. Kai vyksta teismas, ateina daugybė liudytojų paliudyti, kaip teisingai jie gyvenę. Teisėjus visa tai pribloškia, be to, jie ir patys teisia a p s i r e n g ė: jų sielas dengia akys, ausys, apskritai, visas kūnas. <...> Toliau reikia juos teisti b e visos tos a p r a n g o s – teisti m i r u s i u s. Teisėjas taip pat turi būti n e a p s i r e n g ė s, jau m i r ė s, ir pačia siela žvelgti į, iš anksto neįspėjus, mirusio žmogaus sielą.¹⁵

Šiais senyškiais vaizdiniais remiasi ir biologinių kūno audinių sąvoka, perėjusi net į šiuolaikinės anatomijos žodyną. Pasak Dž. Svenbrou su Dž. Šeidu, „jei kam parūptų atsekti histologijos, visai neseno termino, priešistorę arba, kukliau, išsiaiškinti tokio pasakymo kaip ‘kūno audiniai’ kilmę, tvirtą pagrindą pradžiai suteiktų ištrauka iš Psalmių (139.13): ‘Nes tai tu sutvėrei mano vidurius, suaudei mane mano motinos iščiose.’ Psalmių autorius gemalo susidarymui nusakyti pasitelkia audimo metaforą.“¹⁶ Bet, kaip ką tik matėme: „Ir Platonui tad gerai žinoma kūno audimo metafora, kuri kaip tik ir parengė dirvą šiuolaikiniam histologijos terminui.“¹⁷

Kadangi ši audimo metafora nuo seno pažįstama tiek graikams, tiek žydams, nestebėtina, kad ji perėjo ir į krikščionybę. Dėl to Mirjam Mencej mums primena, kad, daugelio mokslininkų teigimu, krikščionių Dievo motina Marija didžiumą

15 Platonas 2019: 295; žr. Scheid, Svenbro 2001: 162.

16 Scheid, Svenbro 2001: 157. Biblijos ištrauka mano versta iš autorių cituojamo angliškojo vertimo. Lietuviškai Antano Rubšio verčiama: „Juk tu mano širdį sukūrei, užmezgei mane mano motinos iščiose“ (ŠvR 1998: 953); Algirdo Jurėno: „Nes tu pats sutvėrei mano inkstus, mane surezgei mano motinos iščiose“ (ŠvR 2000: 683). *Histologija* – mokslas apie žmogaus ir daugialąsčių gyvūnų kūno audinius.

17 Scheid, Svenbro 2001: 162.

savo bruožų yra paveldėjusi iš praamžės Deivės Motinos, ir cituoja kelis Anos Bearing bei Džulės Kašford sakinius apie jų nagrinėtą „Didžiąją Motiną, kuri iš savęs verpia gyvybę, suteikdama savo sūnui pavidalą ir kūniškąjį apdarą <...> ji audžia didį gyvenimo audinį – kaip motina su kūdikiu iščiose, iš savo kūno suaudžianti pavidalą naujam gyvenimui“; taigi Švenčiausiosios Mergelės Marijos įvaizdis bei kultas daug bruožų bus perėmęs iš Didžiosios Deivės Motinos, kuri „verpia ir audžia, nes pati yra pirminis <...> augimo, laiko ir lemties įsikūnijimas. Pirmapradė Viešpatė iš savo esybės verpia laiko giją ir suaudžia ją į daiktų audinius, kaip kad moteris savyje suverpia naujos būtybės kūną <...>. Verpimas ir audimas yra būdingi tiek Mergelės Marijos, tiek Didžiosios Motinos užsiėmimai“¹⁸.

Išties, Jėzaus motina Marija, sakoma apokriфуose, audusi Jeruzalės šventyklai uždangą, kurią apaštalas Paulius yra prilyginęs Kristaus kūnui (Žyd 10.20): „Jis atvėrė mums naują ir gyvą kelią pro uždangą, tai yra per savąjį kūną“; o viename XI–XII a. slavų bažnytiniame tekste motinystė, gemalo išnešiojimas tiesiog prilyginamas audimui: *оутръ въ чревъ твоємъ плть сътъка са* „tavo iščių viduje kūnas audžiamas“¹⁹.

Užtat tikrai nėra nepagrįstas Eglės Minelgaitės–Beinorienės apibendrinimas, juolab primenantis kitą artimą – mezgimo metaforą: „Kaip vaismedis ‘mezga’ vaisius, taip iščiose motina ‘audžia’ būsimo kūdikio *kūno audinius* (beje, deivės Austėjos globojama).“²⁰ Be to, ir audimo terminas *užuomazga* ‘pirmasis metmenų užrišimas, mazgas, užuoriša’ perkeltine prasme yra tiek augalų, tiek gyvūnų ‘organizmas, organas pradinėje savo raidos stadijoje ir tiesiog gemalas’²¹.

Tad neatsitiktinai lietuvių mįslėje ir pats audimas bei audimo staklės prilyginamos žmogaus kūnui: *Seni kaulai, naujos žarnos* = staklės ir audėklas²².

Į visa tai jau XIX a. dėmesį buvo atkreipęs žymus rusų mitologas Aleksandras Afanasjevas: „Mūsų protėviai į kūną žiūrėjo kaip į laikiną apdarą, kuriuo apsivelka nemirtinga siela: skandinaviškai ‘kūnas’ yra *līk-amr* (*līk-hamr*), sen. vok. aukšt. *līh-hamo*, anglosaksų *līc-hama*,

flaesc-hama = *körperhemd* [‘kūniškieji marškiniai’], *fleischgewand* [‘kūniškasis drabužis’]; skandinavų *fjadhr-hamr*, anglosaksų *fedherhoma* ‘plunksnuoti marškiniai’ = *vögelkörper* [‘paukščio kūnas’]; skandinavų *ūlfs-hamr* ‘vilko drabužis’ = *wolfskörper* [‘vilko kūnas’]. Šis kūniškasis apvalkalas sukurtas dieviškąja galia, jo dangiškosios verpėjos ir audėjos – likimo deivės dirbo jį savo mikliomis rankomis ir apvilkdavo juo sielą, skirtą žemiškajam gyvenimui. <...> Padavimas apie likimo deivių gimdyvei atnešamą audinį mena būtent šį kūniškąjį drabužį, kuriame siela apsireiškia šiame laikiname pasaulyje. Liaudies legendos pasakoja apie stebuklingus marškinius, augančius kartu su vaiku, kuriam priklauso. Tokius marškinius Marija nuaudė mažyliui Jėzui. Mirtis nuplėšia šį apvalkalą nuo gyvenimo rūpesčių išvargintos sielos, ir išlaisvinta ji sugrįžta į savo dangiškąją tėvynę. Kaip tik dėl nusakytųjų pažiūrų įtakos atsirado tikėjimas laimingais marškiniais (*schicksalshemd*), kuriais apklojamas vos gimęs kūdikis. Šios metaforos, kuri pirmiausia žymėjo žmogaus kūną, reikšmei liaudies sąmonėje išblukus, tokiais marškinėliais imta vadinti tą plėvę ar nuovalą, kuria aptrauktas naujagimis pasirodo iš motinos gimdos.“²³ Taigi: „Pagal senovės tikėjimą, kūnas yra drabužis (*līk-hamr*), kuriuo tam tikram laikui apsirengia nemirtingoji dvasia. Tai likimo deivių padirbti gyvenimo marškiniai, kuriuose į pasaulį ateina naujagimis. Iš čia kaip tik kilo tikėjimas, kad siela gali keisti savo kūniškąjį apdangalą ir taip įsikūnyti čia į vieną, čia į kitą pavidalą. Štai kodėl užsimesdamas gauruotą kailį arba plunksnuotus marškinius (t. y. žvėries arba paukščio kūniškąjį apvalkalą) žmogus pavirsta žvėrimi arba paukščiu, lygiai kaip užmesti žmogaus drabužiai (= *körperhemd*, *fleischgewand*) pasivertėliui turi vėl grąžinti žmogaus pavidalą.“²⁴ Pažymėtinos šiame kontekste vokiečių sakmės apie naktimis skalbiančias deives, kurios, paklaustos, kas gi čia taip vėlai skalbia, atsako, pavyzdžiui: „Tai mes! Šiandien pasimirė malūnininkas, tai mes valome dulkes nuo jo nuodėmingos sielos.“²⁵ Su mirusiųjų nusivilkto „drabužių“ skalbimu tad galima būtų susieti ir taip pat naktimis skalbiančias lietuvių laumes.

18 Mencej 2011: 67–68, žr. 66; vidinė citata iš Baring, Cashford 1993: 559, daugtaškiai Mencej.

19 Мурьянов 1982: 54.

20 Minelgaitė–Beinorienė 2018: 52.

21 LKŽ XVII: 735.

22 Stundžienė 1993: 169 (kalba mano subendrinta).

23 Афанасьев 1995 III: 178–179; dėl minėtų skandinaviškų žodžių žr. VrAEW: 208, 356.

24 Афанасьев 1995 III: 269–270.

25 Афанасьев 1995 III: 180.

Būtina pridurti, jog ta pati drabužio ir audimo metafora kartojasi (netgi tais pačiais Platono žodžiais, liudydama seną tradiciją) vėlyvojo helėnizmo sinkretiniame „Hermetiniame rinkinyje“ (VII.3): „Pirmiausia nusimesk savo rūbą (χιτωνα), kurį dėvi, tą neišmanymo dangą, blogio audinį, nuodėmės gniaužtą, tamsos apsiaustą, gyvąją mirtį, jaučiantį lavoną, vaikščiojantį kapą“ ir t. t.²⁶ Kitame hermetizmo veikale, sutrumpintai vadinamame „Asklepijas“, sakoma (7.b), kad medžiagiškąją žmogaus dalį „sudaro kūnas, kuris žmoguje yra jo dieviškosios dalies apvalkalas“²⁷. Gnostikai kūną prilygino tiek drabužiui, tiek laikinam būstui, pavyzdžiui, palapinei (kuri yra savotiška tarpinė grandis tarp namo ir drabužio); mandėjų šventraštyje „Gynza“ (461) siela skundžiasi: „Vargą ir sielvartą kenčiu šiame kūno drabužyje, kuriame jie mane čion įmetė. Kiekgi kartų turėsiu jį vis nusivilkti, kiekgi kartų turėsiu jį vis apsivilkti, vėl ir vėl malšinti savo agoniją, vis neišvysdamas Gyvenimo tikruosiuose Jo namuose!“; ir pasakojama, kaip Išgelbėtojas pašaukė miegantį Adomą (430): „Išgelbėtojas prisiartino, sustojo prie Adomo pagalvės ir prižadino jį iš jo miego. ‘Kelkis, kelkis, Adomai, nusivilk savo dvokiantį kūną, savo molinį drabužį, savo grandines, savo pančius... nes tavo laikas atėjo, tavo saikas išsipildė palikti šį pasaulį...’“²⁸. Gnostiniuose „Seksto pasakymuose“ (346) irgi primenama ta pati metafora, „jog kūnas [yra] tavo sielos drabužis, tad laikyk jį svarų, nes jis yra nekaltas“²⁹. Ir manichėjų „Partų dainų“ rinkinyje *Angad Rosnan* („Šviesos būtybių gilusis drauge!“) retoriškai klausama: „Kas nuplėš šitą kūną? Kas nuplėš šitą kūną ir aprens mane nauju?“³⁰ Sirų gnostinėje „Giesmėje apie perlą“ siela, prisiminusi savo tikruosius dangiškuosius Namus ir palikdama šį žemiškąjį pasaulį, apie savo buvusį kūną sako: „Nusimečiau nešvarius, suteptus jų apdarus ir palikau jų šalyje.“³¹ Apie dervišų šokį ir jo simboliką Anemary Šimel’ pasakoja: „Derviškai, tris kartus lėtai apėję kambarį, kiekvieną kartą bučiuodami piro (mokytojo) ranką, staiga meta šalin savo juodas

26 Uždavinys 2005: 185.

27 GT: 99.

28 Jonas 2001: 56, 85.

29 NHL: 506

30 GB: 645 (žr. 639).

31 Jonas 2001: 115 (žr. 118–119; plg. Jonas 2007: 39, 40); GB: 392 (žr. 387); Henderson, Oakes 2001: 157.

mantijas (savo žemiškuosius kūnus) ir pasirodo baltomis amžinosios šviesos mantijomis, sukdamiesi aplink savo ašį ir drauge sukdamiesi aplink centrą.“³² „Drūzai tiki sielų pergimimu: žmogaus kūnas sielai esąs tarsi drabužis, o po mirties siela pereina į naujagimio kūną“³³. Kaip sielos ats(is)kyrimo nuo kūno užuominą Karlas Gustavas Jungas interpretavo ir Giesmių giesmės eilutes 5.7: „Nuėmė nuo manęs mano galvos skarą sienų sargai“ bei 5.3: „Jau nusivilkau marškinius – kaip galėčiau jais vėl apsivilkti?“³⁴

Pasak Roberto Cenerio, ir senovės iranėnų požiūriu „žmogaus esmė yra siela, o kūnas yra sielos drabužis, kurį ji nusivelka mirdama ir vėl apsivilks per Prisikėlimą“; antai vidurio iranėnų tekste „Denkartas“ (286.8–22) sakoma: „Siela pati savaime yra suvokimo geba vienybėje su valia. Vienybėje su kūnu, kuris yra tos pačios su ja prigimties, jos įrankis arba drabužis, – tai žmogus, kuris savaime yra be nuodėmės“; po mirties, net jeigu būtų patekusi į pragarą, galų gale, dvasių nuskaistinta „ji vėl apsivilks savo drabužį – kūną, tos pačios su ja prigimties, tik nuskaistintą nuo Piktojo teršalų. Tuomet ji džiaugsis palaimos pilnatvėje, netrikdoma per amžių amžius“; o kitur (260.13) dar paaiškinta: „Be to, kūnas sielai reikalingas taip pat kaip kūnui drabužis. Ir kaip žmogui gėda vaikščioti nuogam, argi ne daug labiau gėda turėtų būti sielai pasirodyti prieš savo Kūrėją neapsirengusiai?“³⁵ Vis dėlto, pasak XVII a. persų autoriaus Mir Damado, tikrasis išminčius „yra tas, kuris kūną palieka kaip tuniką“³⁶.

Taigi nuostata gali keistis, bet metafora išlieka: kūnas yra drabužis, nusivelkamas mirštant ir vėl apsivelkamas iš naujo įsikūnijant (persikūnijant), (at)gimstant. Antai, pasak Algirdo Patacko ir Aleksandro Žarskaus, motina „besileidžiančią į erdvės ir laiko pasaulį sielą a p v e l k a žemiškuoju r ū b u – k ū n u“³⁷. Arba, kaip ką tik ma-

32 Cit. iš Bayat, Jamnia 2003: 146.

33 Dafnis 2017: 53. „Drūzai – Viduržemio jūros rytiniame krante paplitusi religinė grupė, įkurta Egipte XI a.; šiandien jie telkiasi Libane, Sirijoje ir Izraelyje. Tikėjimas Dievą apsireiškus žmogaus pavidalu yra svarbiausia, pamatinė drūzų religijos dogma. Iš esmės tai ne ritualais ar apeigomis išreiškiamą tikėjimų sistema, o veikiau savotiška neoplatonizmo filosofijos atmaina“ (ten pat: 46).

34 Jung 1977: 49, išn. 66. Biblija čia mano cituota pagal Algirdo Jurėno vertimą (ŠvR 2000: 747).

35 Zaehner 2003: 275 ir 273–274.

36 Uždavinys 2005: 254.

37 Patackas, Žarskus 2002: 365.

tème, siela įsivaizduojama apsirengianti dangiškais apdarais per galiausiąjį Prisikėlimą.

Nors neretai sielos apsivalymas ir skaistumas išreiškiamas kaip tik visiško nusirengimo ir nuogumo įvaizdžiu. Antai senovės šumerų didžioji deivė Inana (ir paskui jos įpėdinė babiloniečių Ištar), žengdama į mirusiųjų pasaulį pro septynerius vartus, prie kiekvienų iš jų turėjo nusiimti ir palikti po vieną savo apdaro dalį, kol galiausiai, įžengusi pro septintuosius, liko visiškai nuoga. Sulig Sigito Gedos vertimu iš rusų kalbos:

*Septynetą požemio karalystės sklęsčių atšovė,
Rūmuos Ganziro, kurie priešais požemio karalystę pirmieji, vartus atidarė.
Šviesiajai Inanai byloja:
„Įženk gi, Inana!“
Ir jai, vos tik įėjus,
Edeno vainiką, „Šugurą“, nuo galvos nutraukė.
„Kas gi čia, kas?“
„Paklusk, Inana, visagaliai požemio karalystės įstatymai!
Inana, per požemio apeigas tylėki!“
Ir kai įžengė pro antruosius vartus
Valdžios ir teismo ženklus nulupo...
Ir kai įžengė ji pro trečiuosius vartus,
Lazurito karolius nukabino nuo kaklo...
Ir kada įžengė ji pro ketvirtuosius vartus,
Pakabučius nuo krūtinės nutraukė...
Ir kai pro penktuosius vartus ji įėjo,
Auksines apyrankes jai nuo riešų numovė...
Ir kai pro šeštuosius vartus įėjo,
Tinklėlį „Čionai, čionai, vyre“ nuo krūtinės nutraukė...
Ir kai pro septintus vartus ji įėjo,
Aprišą, karalienių drabužį, nuo strėnų nutraukė.
„Kas gi čia, kas?“
„Paklusk, Inana, visagaliai požemio karalystės įstatymai!
Inana, per požemio apeigas tylėki!“
Ir įėjo jinai ir nusilenkusi prisiartinė.“³⁸*

Visai kaip Marcelijaus Martinaičio „Įžengimas“:

*Įeidamas į čia, palik rūbus,
palik tą lazda, laisvę ir apsiausta,
kas suverpta, nukalta ir išausta –
nė vienas daiktas priimtas nebus.*

38 SRP: 84–85 (daugtaškiai žymi mano praleistus pasikartojimus); žr. Belickis 1972: 223; Klengel-Brant 1981: 82; Eliade 1977: 322–323, Nr. 158 (išsamesniu aprašymu papildytas rusiškas vertimas Элиаде 1998: 313); EIHR I: 63–69 ir kt.

*Įeidamas į čia, numesk rūbus,
jeik į tuščių patalpą kaip stovi,
lyg kad į šaltą sudaužytą stotį –
ir varnos jos kiaurymėse pabus.*

*Įeidamas į čia turi palikt rūbus –
tu pamatysi, kaip suaižo sienas
vijoklių šaknys, kaip suyra sielos,
pavirsdamos į dulkių šviečiančius stulpus.*

*Įeidamas į čia, nuplėšk rūbus:
jie nieko nebereiškia šituos plotuos, –
tik tavo staigiai užsidegęs protas
čia paskutinis spindulys ir bus.“³⁹*

Archajiškus vaizdinius apie sielos nusileidimą į požeminį mirusiųjų pasaulį pro septynerius vartus Gerardas van der Leuvas sugretino su helėniškojo mitraizmo vaizdiniais apie sielos pakilimą į dangiškąjį mirusiųjų pasaulį – irgi pro septynerius vartus ar septynerias duris, kurias mirusiajam tekdavo praeiti kopiant savotiškais aštuonių pakopų laiptais su vartais ant kiekvienos iš pakopų. Mums dabar svarbiausia tai, kad pro kiekvienus vartus žengdamas velionis irgi turėdavo nusivilkti po vieną savo apdaro dalį, ar apvalkalą, kurią apsilvilko gimdamas ir kuris čia jau suvokiamas aiškiai simboliškai – kaip atitinkamų sielos juslinių savybių simbolis (tos savybės dar simboliškai siejamos su atitinkamais metalais, savaitės dienomis, planetomis, antikiniais dievais ir t. t.). Taigi praėjusi pro septintuosius vartus, prie kurių (tarsi apatinį drabužį) nusirengė paskutinius savo jusliško likučius, ir užkopusi ant aštuntosios pakopos, pasiekusi aukščiausiąjį „aštuntąjį dangų“, siela visiškai nuoga atsiduria visiškoje Šviesoje.⁴⁰

Panašiai judaizme Enochą (Henochą) du angelai nešę pas Dievą į „septintąjį dangų“, kuriame Dievas liepęs arkangelui nuvilkti jo žemiškuosius drabužius ir apvilkti šlovės apdaru. Van der Leuvas apibendrina: „Taigi siela turi būti nurengta – štai tikroji mito prasmė. Nuogumas – būtina sąlyga pelnyti dangiškąjį apdarą.“⁴¹

Visai kaip latvių ketureilyje:

*Dieviņš veda dvēselīti
Pliko, kailu debesīs;
Te palika miežu lauki,
Te mantiņa, bagatība.“⁴²*

39 Martinaitis 1990: 5.

40 Leeuw 1963: 309–310; žr. Cumont 1956: 144–145.

41 Leeuw 1963: 310.

42 LDD: 68, Nr. VIII.14.4; BDS, Nr. 27595. Žr. šio žurnalo

Dievas vedė dvaselytę
Pliką, nuoga dangopi;
Čia paliko miežių laukas,
Čia – manta ir turtas.

Taigi, miręs yra nuogas. Kaip jau matėme, visai atvirai tai pabrėžė Platonas, Dzeuso lūpomis teigdamas, kad mirusiuosius reikia „teisti b e visos tos a p r a n g o s – teisti m i r u s i u s. Teisėjas taip pat turi būti n e a p s i r e n g e s, jau m i r e s“. Vaizdinys – visuotinis, kaip ir kūno-drabužio metafora. Antai Tompsono upės baseino (Britų Kolumbija) indėnai apie savo mirusiųjų pasaulį sako, jog tenai: „Visi nuogi, nors to, regis, nepastebi.“⁴³ Sąsaja išlieka net ir tuomet, kai subuitinama, kaip rusų priežodyje: *С голого – что с мертвого: ничего не возьмешь* „Iš nuogo – kaip iš mirusio: nieko nepaimsi“⁴⁴.

Andrejus Toporkovas yra pastebėjęs, kad „XIX–XX a. pradžios etnografiniuose aprašymuose apdaras, ypač galvos apdaras, iškyla ne tik kaip išorinis kūno apdangalas, bet ir kaip jo pratęsimas, savotiška asmenybės eksteriorizacija. Perduodant drabužį kitam žmogui, jam tarsi perduodama dalis jos savininko asmenybės.“⁴⁵ Apdarą, drabužį suprantant kaip vieną iš sielos apvalkalų, jų eilėje einantį iš karto po kūno, tai bus visai suprantama.

Kaip yra pažymėjusi Svetlana Tolstaja: „Drabužis – tai tam tikras žmogaus apvalkalas, palygintinas su jo kūnu (plg. bendrus drabužio detalių ir kūno dalių įvardijimus: nugara, petys, juosmuo, rankovė, kaklas), su gimda (plg. placentos įvardijimus: marškinėliai, kepurėlė ir kt.), lopšiu, namu, karstu.“⁴⁶ Taip, galima čia užsiminti, jog karstas irgi būdingai palyginamas su namu ir jam prilyginamas, tačiau tuo mastu, kuriuo mirtis suvokiama kaip sielos atsiskyrimas nuo kūno, karstas negali būti laikomas sielos namais, o veikiau primena dėvėtų drabužių konteinerį...

Mums čia svarbesnė kūno kaip sielos apvalkalo samprata, juolab kad lietuvių kalboje *apvalkalas* yra tiek ‘drabužis, apsivilkimas’, tiek apskritai ‘lukštas, luobas’⁴⁷. Mat lietuvių žodis *kūnas* savaime mena savotišką apvalkalą, lukštą ar luobą,

p. XX.

43 Eliade 1977: 367, Nr. 175.

44 ДлПРН: 73.

45 Топорков 1989: 98.

46 Толстая 2005: 43.

47 LKŽ I: 279.

nes yra priesagos *-na-* vedinys iš baltų veiksmažodžio šaknies **kū-* / **kēu-* ‘dengti(s)’, iš kurios su kitomis priesagomis sudaryti tokie žodžiai kaip *kėvalas*, *kiáukutas*, *kiáušas*, *kiáutas* ir kt., taip pat prūsų *keuto*, rekonstruotąja lytimi **k’autā* (lietuviškai būtų **kiautà*) ‘oda’, giminiški su lo. *cutis*, gr. *χύτος*, *σχυτός*, sen. vok. aukšt. *hūt* ta pačia reikšme ‘oda’ ir kt.⁴⁸

Kaip Rimvydo Stankevičiaus bedvasiai „mes“,

*Palikę gatvėse, troleibusuose,
Baruose ir kontorose barškančius
Tuščius savo kūnų
K i a u t u s...*⁴⁹

Oda, pačiam kūnui priklausantis jo išorinis apvalkalas, viena vertus, sudaro tarsi tarpinę grandį tarp kūno ir drabužio, o, antra vertus, metonimiškai tiesiog atstoja patį kūną. Antai sakmėse, viena vertus, kai vaikščiojančio numirėlio *vietoj ž i p o n o – žmogaus s k ū r a nulupta*⁵⁰, o antra vertus, kai velnias įsikūnija į turtuolio lavoną užsivilkdamas jo odą: *Velnias norėjo, jo skūrą apsitempęs, ait žmonių gąsdyt, o kaip tą s k ū r q nog jų pavogė, tai jau jie [velniai] an kūn o valios neturėjo*⁵¹.

Neretai mirusiojo kūnas palyginamas su gyvatės nusimesta oda – išnara, antai senovės indų „Brihandaranjaka upanišadoje“ IV.4.7: „Kaip kad ant skruzdėlyno guli išnara, nusimesta gyvatės, negyva, taip guli šitas kūnas. O ši bekūnė nemirtingoji dvasia – pats Brahmanas, pati Šviesa.“⁵² Senovės graikų kalboje vienas ir tas pats žodis *γηρας* reiškė tiek ‘senatvė’, tiek ‘gyvatės išnara’⁵³. Kroatų žodį vns. *svlāk* ‘(gyvatės, žalčio) išnara’ lenkų kalboje formaliai atitinka dgs. *zwłoki* ‘lavoanas, palaikai’, pažodžiui – ‘kas nuvilкта, nuovalkai’ (iš *zwlec* ‘nuvilkti, nutraukti, nuplėšti’)⁵⁴; plg. lie. *núovalkai*, *núvalkai* ‘nuvilkti, sunėšioti skalbiniai’⁵⁵. Ir t. t. (Tikrąją nemirtingąją *gyvatę* tokiu atveju atstoja pati išnarą nusimetanti *gyvatė*.)

48 MžPKEŽ: 396, 405–406; FrLEW: 310; žr. Sabaliauskas 1990: 145.

49 Stankevičius 2017: 76–77.

50 BsLP I: 99, Nr. III.26.

51 BsLP IV: 147, Nr. 63; plg. 145–146, Nr. 62 ir daug kur kitur.

52 Upanišados 2013: 160.

53 ДГРС: 322; Onians 2000: 430, išn. 2; Грейвс 1999 II: 213.

54 Boryś 2005: 747; žr. Афанасьев 1995 III: 395.

55 LKŽ VIII: 971.

O tarp Antano Baranausko Žemaitijoje užrašytų pasakų esama štai tokios:

Vienas pagonių karalius liepė atvadinti prie savęs krikščionių vyskupą. Atvadinus karalius reikalavo, kad jis išsižadėtų savo tikėjimo ir duotų aukas dievaičiams, arba stovyloms. Dievobaimingas vyskupas atsakė: „Karaliau, aš to nepadarysiu“. „Ką? – sušuko perpykęs karalius. – Ar tu nežinai, jog gyvybė tavo yra mano rankose? Vienas akies mirkterėjimas – ir tavęs nebebus.“ „Aš žinau, – atsakė vyskupas. – Tiktai leisk man, karaliau, pasakyti vieną palyginimą. Pagalvok sau, jog vienas iš teisingiausiųjų tavo tarnų papuolė į tavo priešininkų rankas. Anie kiek galėdami prikalbinėja, kad jis atsižadėtų tavęs ir išsižadėtų savo tikėjimo. Bet teisingas tavo tarnas pasiliko neperšnekamas. Tada priešininkai nuplėšė nuo jo drabužius ir nuogą išginė išjuokdami ir šaipydami. Pasakyk, karaliau: kada jis ateis pas tave, ar neduosi tu jam apsirngti su geriausiais drabužiais, ar neatlyginsi už jo šlovės nuplėšimą ir išjuokimą?“ „Žinoma, – atsakė karalius. – Bet dėl ko man apie tai pasakoji ir kame tas galėjo atsitikti?“ Tada drąsiai sakė teisingas vyskupas: „Karaliau, tu gali n u v i l k t i nuo manęs tuos d r a b u ž i u s, bet Dievas apdarys mane nepalyginamai puikesniais ir brangesniais drabužiais. Ar galiu aš taip branginti š i o p a s a u l i o d r a b u ž i u s, kad už juos atiduočiau savo tikėjimą, savo teisybę?“ Tada karalius sakė: „Dovanoju tau gyvybę.“⁵⁶

„Šio pasaulio drabužiu“ čia pavadintas žmogaus kūnas, bet drabužiui krikščionybėje kartais prilyginamas ir visas pasaulis. Antai Tomas Mertonas kviečia: „Nusimeskime p a s a u l i o s k u t u s i t a p d a r ū ir n u o g i įženkime į išmintį.“⁵⁷ „Nuogi“ reiškia – neprisidengusia, gryna, tyra siela.

Drabužis, ypač dievybės ar jai save prilyginančio valdovo drabužis išties gali simbolizuoti ar net vaizduoti pasaulį. Antai frankų karalius Hugo Kapetas Šv. Dionizo katedrai bazilikai Paryžiuje padovanojo apsiaustą, pavadintą *orbis terrarum* (pažodžiui ‘žemių ratas’ = ‘pasaulis’), o imperatorius Henrikas II savo apdarą tiesiog išpuošė saulės, mėnulio ir žvaigždžių atvaizdais⁵⁸. Tai akivaizdi užuomina į imperatoriaus dieviškumą, nes dan-

gaus šviesuliais išpuoštas apsiaustas, simbolizuojantis dangaus skliautą, – nuo seno plačiai žinomas dievybės apdaras⁵⁹. Atsižvelgtinas ir daugeliui tradicijų žinomas kosmogoninis audimas, arba pasaulio sukūrimas audžiant⁶⁰, iš kurio irgi nesunku numanyti pasaulį esant Dievo apdaru.

Kūnas, drabužis, namas, gyvenvietė, pasaulis – tai vis skirtingo masto apvalkalai, ar kiautai, kuriuose įsikuria ir iš kurių, per kuriuos reiškiasi dvasinis pradai. Tarsi svogūno lukštai. Skirtingo masto „sielos drabužiai“.

NELIETUVIŠKŲ ASMENVARDŽIŲ RAŠYBA

Beiring, Ana = Anne Baring
 Jungas, Karlas Gustavas = Carl Gustav Jung
 Kapetas, Hiugas arba Hugo = Hugh Capet
 Kašford, Džulė = Jules Cashford
 Leuvas, Gerardas, van der = Gerardus van der Leeuw
 Mencej, Mirjam = Mirjam Mencej
 Mertonas, Tomas = Thomas Merton
 Jongdzinas Lopėnas Tensinas Namdakas = ang. Yongdzin
 Lopön Tenzin Namdak
 Svenbrou, Džesperis = Jesper Svenbro
 Šeidas, Džonas = John Scheid
 Šimel', Anemary = Annemarie Schimmel
 Tolstaja, Svetlana = Светлана Михайловна Толстая
 Toporkovas, Andrejus = Андрей Львович Топорков
 Vivekananda, Svamis = ang. Swami Vivekananda (Vivekánanda)

LITERATŪRA

AufHR I–II = Theodor Aufrecht. *Die Hymen des Rigveda*, I–II. Berlin: Akademie Verlag, 1955.
 Bayat, Jamnia 2003 = Mojdeh Bayat, Mohammad Ali Jamnia. *Sufijų šalies pasakojimai*. Kaunas: Mijalba, 2003.
 Baring, Cashford 1993 = Anne Baring, Jules Cashford. *The Myth of the Goddess: Evolution of an Image*. London: Penguin Books, 1993.
 BDS = *Krišjāna Barona Dainu skapis*: <<http://www.dainu-skapis.lv>>.
 Belickis 1972 = Marianas Belickis. *Užmirštas šumerų pasaulis*. Vilnius: Vaga, 1972.
 BīBhG = *The Bhagavadgītā*. A New Translation by Kees Bolle. Berkeley–Los Angeles–London: University of California Press, 1979.
 Boryś 2005 = Wiesław Boryś. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo literackie, 2005.

56 BrnP III: 55, Nr. 22.

57 Merton 2008: 260.

58 Leeuw 1963: 119–120.

59 Baltų kraštuose trumpai žr. Razauskas 2010: 16; Razauskas 2011: 20.

60 Žr. Eliade 1969: 170–179; West 2007: 373–374; Scheid, Svenbro 2001: 166; HB: 216–221 ir kt.

- BrnP III = *Antano Baranausko pasakos, III: Jonis medžioklis: surinktos Žemaitijoje*. Parengė Kostas Aleksynas. Panevėžys: E. Vaičekausko knygyno leidykla, 2009.
- BsLP I = *Lietuviškos pasakos*. Surinko Jonas Basanavičius, I. Vilnius: Vaga, 2001.
- BsLP IV = *Lietuviškos pasakos įvairios*. Surinko Jonas Basanavičius, IV. Vilnius: Vaga, 1998.
- Cumont 1956 = Franz Cumont. *The Mysteries of Mithra*. New York: Dover Publications, 1956.
- Dafnis 2017 = Amotsas Dafnis. Šventų medžių garbinimas Šventojoje žemėje šiandien. // *Liaudies kultūra*, 2017, Nr. 3.
- Dalai Lama 2012 = Jo Šventenybė Dalai Lama. *Kelias į nušvitimą*. Į anglų kalbą vertė ir redagavo Jeffrey Hopkins, iš anglų kalbos vertė Milda Dyke. Vilnius: Aukso pieva, 2012.
- EHRI I = Mircea Eliade. *A History of Religious Ideas, I: From the Stone Age to the Eleusinian Mysteries*. Chicago: The University of Chicago Press, 1978.
- Eliade 1969 = Mircea Eliade. *The Two and the One*. New York and Evanston: Harper Torchbooks, 1969.
- Eliade 1977 = Mircea Eliade. *From Primitives to Zen: A Thematic Sourcebook of the History of Religions*. San Francisco–New York–etc.: Harper & Row, 1977.
- Ermakov 2008 = Dmitry Ermakov. *Be and Bön: Ancient Shamanic Traditions of Siberia and Tibet in Their Relation to the Teachings of a Central Asian Buddha*. Kathamandu, Nepal: Vajra Publications, 2008.
- FrLEW = Ernst Fraenkel. *Litauisches etymologisches Wörterbuch, I–II*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag–Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1962–1965. (Puslapių numeravimas ištinis.)
- GB = *The Gnostic Bible*. Edited by Willis Barnstone and Marvin Meyer. Boston & London: Shambhala, 2003.
- Grassmann 1872 = Hermann Grassmann. *Wörterbuch zum Rig-Veda*. Delhi, 1999 (1872).
- Henderson, Oakes 2001 = Joseph L. Henderson, Maud Oakes. *The Myths of Death, Rebirth, and Resurrection: The Wisdom of the Serpent*. New Delhi: New Age Books–Princeton University Press, 2001.
- Jonas 2001 = Hans Jonas. *The Gnostic Religion: The Message of the Alien God and the Beginnings of Christianity*. Boston: Beacon Press, 2001.
- Jonas 2007 = Hans Jonas. Gnostinė „Giesmė apie perlą“. // *Liaudies kultūra*, 2007, Nr. 5.
- Jung 1977 = Carl Gustav Jung. *Mysterium Coniunctionis: An Inquiry into the Separation and Synthesis of Psychic Opposites in Alchemy*. Princeton: Princeton University Press, 1977.
- Klengel-Brant 1981 = Evelina Klengel-Brant. *Kelionė į Senovės Babiloną*. Vilnius: Mokslas, 1981.
- LDD = *Latvju Dievadziesmas*. Ieraudzījis un sakārtojījis Brastiņu Ernests. Latvju dievturu sadraudze, 11980.
- Leeuw 1963 = Gerardus van der Leeuw. *Religion in Essence and Manifestation, I–II*. New York and Evanston: Harper & Row, 1963. (Puslapių numeravimas ištinis.)
- LKŽ I, VIII, XVII.
- Martinaitis 1990 = Marcelijus Martinaitis. *Gailile raso*. Vilnius: Vaga, 1990.
- Mencej 2011 = Mirjam Mencej. *Connecting Threads*. // *Folklore*, vol. 48. Tartu: Estonian Institute of Folklore, 2011.
- Merton 2008 = Thomas Merton. *Naujosios kontempliacijos seklos*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2008.
- Minelgaitė-Beinorienė 2018 = Eglė Minelgaitė-Beinorienė. Lino alchemija. // *Liaudies kultūra*, 2018, Nr. 5.
- Monier-Williams 1899 = *A Sanskrit-English Dictionary, etymologically and philologically arranged, with special reference to cognate Indo-European languages by Sir. Monier Monier-Williams*. New edition, greatly enlarged and improved with the collaboration of professor E. Leumann, professor C. Cappeller, and other scholars. Delhi: Motilal Banarsidass, 1999 (Oxford University Press, 1899).
- MrhKEWA II = Manfred Mayrhofer. *Kurzgefasstes etymologisches Wörterbuch des Altindischen, II*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1963.
- MŽPKEŽ = Vytautas Mažiulis. *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2013.
- NHL = *The Nag Hammadi Library in English*. Translated and introduced by members of the Coptic Gnostic Library Project of the Institute for Antiquity and Christianity, Claremont, California, general editor James M. Robinson. Third, completely revised edition. San Francisco: Harper Collins Publishing, 1990.
- Onians 2000 = Richard Broxton Onians. *The Origins of European Thought about the Body, the Mind, the Soul, the World, Time, and Fate: New Interpretation of Greek, Roman and kindred evidence also of some basic Jewish and Christian beliefs*. UK: Cambridge University Press, 2000.
- Patackas, Žarskus 2002 = Algirdas Patackas, Aleksandras Žarskus. *Virsmų knyga*. Kaunas: Kauno tautinės kultūros centras, 2002.
- Platonas 1981 = Platonas. *Valstybė*. Iš senosios graikų kalbos vertė Jonas Dumčius. Vilnius: Mintis, 1981.
- Platonas 1999 = Platonas. *Faidonas, arba Apie sielą*. Iš graikų kalbos vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė Tatjana Aleknienė. Vilnius: Aidai, 1999.
- Platonas 2000a = Platonas. *Valstybė*. Antrasis pataisytas [= atitaisytas] vertimas. Vilnius: Pradai, 2000.
- Platonas 2019 = Platonas. *Gorgijas*. Iš senosios graikų kalbos vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė Tatjana Aleknienė. Vilnius: Žara, 2019.
- Razauskas 2010 = Dainius Razauskas. Iš baltų mitinio vaizdino juodraščių: Žvaigždė. // *Liaudies kultūra*, 2010, Nr. 6.
- Razauskas 2011 = Dainius Razauskas. Iš baltų mitinio vaizdino juodraščių: Aušrinė. // *Liaudies kultūra*, 2011, Nr. 6.
- RdhPU = *The Principal Upaniṣads*. Edited with introduction, text, translation and notes by S. Radhakrishnan. India: HarperCollins, 2000.
- Rigveda 2004 = *Rig Veda*, a metrically restored text, edited by Barend A. van Nooten and Gary B. Holland, Harvard Oriental Series, vol. 50 = *Rigveda*. PDF edition by Keith Briggs, 2004 <www.keithbriggs.info/documents/rv.pdf>.
- Sabalaiuskas 1990 = Algirdas Sabalaiuskas. *Lietuvių kalbos leksika*. Vilnius: Mokslas, 1990.

- Scheid, Svenbro 2001 = John Scheid, Jesper Svenbro. *The Craft of Zeus: Myths of Weaving and Fabric*. London: Harvard University Press, 2001.
- Sogjalas 2011 = Sogjalas Rinpočė. *Tibetiečių gyvenimo ir mirties knyga*. Kaunas: Mijalba, 2011.
- SrgBhG = *The Bhagavatgītā*. Translated by Winthrop Sargeant, edited and with Preface by Christopher Chapple. New York: State University of New York Press, 2009.
- SRP = *Pasaulinės literatūros biblioteka: Senovės Rytų poezija*. Vilnius: Vaga, 1991.
- Stankevičius 2017 = Rimvydas Stankevičius. *Šermuonėlių mantija*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2017.
- Stundžienė 1993 = Bronė Stundžienė. Smulkioji tautosaka Kazimiero Šaulio veikale „Juodžiūnų tarmė“. // *Tautosakos darbai*, II (IX). Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1993.
- ŠvR 1998 = *Šventasis Raštas: Senasis ir Naujasis Testamentas*. Senąjį Testamentą vertė iš hebrajų, aramėjų ir graikų kalbų, pratarė, įvadás ir ST sąvokų žodyną bei paaiškinimus parašė prel. prof. Antanas Rubšys; Naująjį Testamentą vertė iš graikų kalbos, įvadás ir NT sąvokų žodyną parašė kun. Česlovas Kavaliauskas. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1998.
- ŠvR 2000 = *Šventasis Raštas, arba Biblija*. Naujas lietuviškas vertimas: iš hebrajų, aramėjų ir graikų kalbų vertė prof. dr. Algirdas Jurėnas. Duncanville, Texas: World Wide Printing, 2000.
- Upanišados 2013 = *Upanišados*. Iš sanskrito vertė, įvadinį straipsnį ir paaiškinimus parašė Audrius Beinorius, mokslinis redaktorius Dainius Razauskas. Vilnius: Vaga, 2013.
- Uždavinys 2005 = Algis Uždavinys. *Hermio Trismegisto išminties kelias. Hermetinis rinkinys*. Vilnius: Sophia, 2005.
- West 2007 = Martin Litchfield West. *Indo-European Poetry and Myth*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Vydūnas 1992 = Vydūnas. *Raštai*, III. Vilnius: Mintis, 1992.
- Vivekananda 1990 = Swami Vivekananda. *Vedanta: Voice of Freedom*. Edited and with Introduction by Swami Chetanananda, foreword by Christopher Isherwood, preface by Huston Smith. New York: Vedanta Society of St. Lotus, 1990.
- VrAEW = Jan de Vries. *Altnordisches etymologisches Wörterbuch*. Leiden: E. J. Brill, 1962.
- Zaehner 2003 = Robert Charles Zaehner. *The Dawn and Twilight of Zoroastrianism*. London–New York: Phoenix, 2003.
- Афанасьев 1995 III = Александр Николаевич Афанасьев. *Поэтические воззрения славян на природу: Опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований в связи с мифическими сказаниями других родственных народов*, III. Москва: Современный писатель, 1995.
- Грейвс 1999 II = Роберт Грейвс. *Мифы древней Греции*. Под редакцией и с предисловием А. Тахо-Годи, II. Москва: Прогресс-Традиция, 1999.
- ГТ = *Гермес Трисмегист и герметическая традиция Востока и Запада*. Составление, комментарии, переводы К. Богутского. Киев: Ирис–Москва: Алетейа, 2001.
- ДГРС = *Древнегреческо-русский словарь*. Составил И. Х. Дворецкий, I–II. Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1958. (Puslapių numeravimas iššisinis.)
- ДлПРН = *Пословицы русского народа: Сборник В. И. Даля*. Москва: Русский язык Медиа, 2004 (1862).
- Мурьянов 1982 = М. Ф. Мурьянов. *Сила (понятие и слово)*. // *Этимология 1980*. Москва: Наука, 1982.
- НБ = *«Народная Библия»: Восточнославянские этимологические легенды*. Составление и комментарии О. В. Беловой. Москва: Индрик, 2004.
- Ригведа 1989, 1995, 1999 = *Ригведа: Мандалы I–IV, Мандалы V–VIII, Мандалы IX–X*. Издание подготовила Т. Я. Елизаренкова. Москва: Наука, 1989, 1995, 1999.
- Толстая 2005 = Светлана Михайловна Толстая. *Символический язык одежды*. // *Славянская традиционная культура и современный мир*, VIII. Москва: Государственный республиканский центр русского фольклора, 2005.
- Топорков 1989 = Андрей Львович Топорков. *Символика и ритуальные функции предметов материальной культуры*. // *Этнографическое изучение знаковых средств культуры*. Ленинград: Наука, 1989.
- Элиаде 1998 = Мирча Элиаде. *Священные тексты народов мира*. Москва: Крон-Пресс, 1998.

BODY AS THE SOUL'S GARMENT

Dainius RAZAUSKAS

The metaphor of the body as the soul's garment is dealt in the article by invoking various data of different traditions, beginning with Old Indian (Rigveda, Bhagavatgīta), ancient Greek (Plato), Mesopotamian (The Descent of Innana and Ishtar to the Nether World) to recent Baltic folklore and contemporary poetry. The main conclusion is that the body is universally, including Baltic tradition, held to be a peculiar shell, an integument of the soul, which on occasion is readily represented as a garment. The respective symbolism of nakedness also surfaces.

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas,
Antakalnio g. 6, LT-10308, Vilnius,
E. paštas: dainius.razauskas@lnkc.lt

Gauta 2019-08-15, įteikta spaudai 2019-10-28.